

U
ZAGREB
33. Dr. Čermelj Lavo
Dobrovoljaca 6/II
LJUBLJANA
Or
za Slovenijo in južnu
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

15. avgusta prireditev »Soček« v Novem Mestu in proslava 15e obletnice naselitve v Dol. Len-davi

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ITALIJANSKE ŠOLE V JUGOSLAVIJI IN JUGOSLOVANSKE ŠOLE V ITALIJI

Ob koncu leta 1934 je izdalo šolsko skrbništvo (Provveditorato agli studi) v Trstu, ki je bilo tedaj še skupno za vso Julijsko Krajino in Zadar, knjigo »Guida dei servizi scolastici nelle provincie di Trieste-Fiume-Gorizia-Pola-Zara«, o kateri je naš list že poročal.

Knjiga je namenjena predvsem šolskim oblastem in učiteljem kot nekaj priročnik. Vsebuje pa marsikatero zanimivost, o kateri bomo še pisali. Za danes se hočemo omejiti na zaključno poglavje, ki govori o italijanski vzgoji v Dalmaciji in jugoslovanski v Zadru.

Za šolsko vzgojo italijanske dece v Dalmaciji in na Krku skrbi šolsko društvo »Lega Culturale Italiana«. Italijanske šole v Dalmaciji so najvažnejše življensko središče Italijanov in v njih se z velikimi težavami, s stalnim bojem in s težkimi žrtvami vzdržuje nacionalni karakter nove generacije. Vsaj tako piše knjiga.

Italijanske šole obstojajo:

v Krku: osnovna šola, otroški vrtec, večerna šola z nadaljevalnimi tečaji in s tečaji za ženska ročna dela;

v Šibeniku: osnovna šola;

v Trogiru: osnovna šola;

v Splitu: otroški vrtec, osnovna šola, večerna šola s tečaji kakor v Krku;

v Hvaru: otroški vrtec in osnovna šola,

v Dubrovniku: otroški vrtec, osnovna šola in večerna nadaljevalna šola za odrasle.

Na programu je bila tedaj (koncem 1934) še otvoritev osnovne šole v Kotoru.

V te šole ne hodijo samo otroci teh šolskih okolišev, temveč od najširšega okrožja. Te otroke dajo na stroške šolskega društva v oskrbo raznim italijanskim družinam.

Te šole izkazujejo od leta do leta prirastek otrok, zlasti v letu 1934 je bil prirastek izredno močan. Knjiga prepisuje ta prirastek ojačani organizaciji in oživljeni nacionalni zavesti.

Poleg omenjenih šol pa obstojajo v Dalmaciji še sledeče italijanske organizacije:

v Krku: Italijanska zveza (Unione Italiana), v Šibeniku: Kazina, v Trogiru: Citalnica (Circolo di Lettura), v Splitu: Citalnica, Delavsko društvo, Dobrodelno društvo, Pevsko društvo, Italijanska ljudska knjižnica in Zadružna zveza, v Hvaru: krožek Biondi in Ljudska knjižnica, v Korčuli: Italijanska zveza in knjižnica, v Dubrovniku: Italijanska zveza in Dobrodelno društvo, v Starem gradu: Krožek Pharea. Razen tega je v Splitu še Posojilnica (Cassa di mutuo soccorso), in podobne ustanove so tudi v Šibeniku, Dubrovniku in Korčuli. V Splitu in Dubrovniku imajo Italijani celo svojo cerkev »tako da niso več prisiljeni hoditi v druge cerkve, ki so popolnoma poslovanjene«.

O jugoslovanskih šolah v Zadru pa piše knjiga to le:

»V Zadru obstoja društvo »Liburnija«, ki razpolaga s premoženjem in nepremičninami (baje v velikem številu), katerih dohodki se uporabljajo za moralno in materijalno podporo učencev osnovnih in srednjih šol. Društvo dobiva tudi podporo od bogatih Jugoslovancev, zlasti trgovcev. Podpora obstoja v opoldanskem toplim kosilu, ki ga dobivajo hrvatski otroci ljudskih šol, in vobdarovanju srednješolcev z obleko in obutvijo ter v drugi pomoči za obisk javnih šol, ki so ... italijanske«.

V Zadru sta dva jugoslovanska otroška vrtca. Srbski otroški vrtec srbske-pravoslavne cerkvene občine, ki pa šteje manj kakor 20 otrok. Kako piše knjiga, je delavnost tega vrtca silno omejena in ne gre preko običajne verske in tako zvane dobre vzgoje otrok ter se omejuje samo na navadne otroške igre in na petje cerkvenih in otroških pesmi. Radi tega smatra ta vrtec le za nekakšno domače nadzorstvo nad otroki pravoslavne vere.

Nekoliko izdatnejše je po mnenju knjige delo s prehranjevanjem starejših ubožnejših pravoslavnih otrok, ki najdejo v vrtcu zavetišče po končani šoli. Nekam perfidno omenja knjiga, da potrebna sredstva prihajajo »baje« od omenjenega društva »Liburnija«.

O otvoritvi in zaključitvi šolskega leta v vrtcu mora župnik, ki ima nadzorstvo nad vrtcem, poročati italijanski šolski oblasti.

Več otrok (okoli 60) ima hrvatski otroški vrtec, ki ga vzdržuje društvo »Liburnija«. Vrtec smejo pohajati samo otroci jugoslovanskih državljanov. V vrtcu sta

TRIUMF ISTARSKOG PLESA NA OLIMPIJADI U BERLINU

Veliki uspjeh Matice hrv. kazališnih dobrovoljaca s „Balunom“ i Nevenka Perko s plesom o Istri na berlinskoj „Volksoperi“

ISTARSKI »BALUN« NA BERLINSKOJ POZORNICI PRIJE POČETKA

Na međunarodnim plesnim natjecanjima koja su se u okviru Olimpijade održala u Berlinu od 16 do 30 jula dijelom u Volkstheatru, a dijelom u državnoj operi, bila je Jugoslavija vrlo dobro zastupana ne samo brojčano, nego i po kakvoći i ljepoti predvedenih plesova, a jednako tako i po postignutim uspjesima. Nastupili su plesači iz Zagreba.

U skupini solo-plesačica zastupale su hrvatsku plesnu umjetnost Mia Čorak, Mercedes-Goritz Pavelić i Nevenka Perko, u kazališno-baletnoj skupini balet narodnog kazališta iz Zagreba, a u grupi skupnih plesova nas je više nego časnog zastupala Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca.

Kako je poznato, svi plesovi su trebali da nose čisto umjetničko obilježje i da posjeduju kulturnu vrijednost i namjera čitave priredbe išla je za tim, da ne samo kazališta pojedinih naroda prikazuju svoja po odnosni narod karakteristična djela plesne umjetnosti ili dobre plesačice i plesači pojedinih naroda svoje umjetnički dotjerane repertoire,

nego da isto tako nastupe i skupine s narodnim plesovima, koji dotjerani i umjetnički obradjeni obiluju svojstvenim, karakterističnim ljepotama i momentima u izražavanju veline tjelesno-duševne ljepote odnosnog naroda.

U skupini skupnih narodnih plesova bili su samo Hrvati oni, koji su u svakom pogledu udovoljili postavljenim uvjetima.

zaposleni dve vrtarici in voditeljica. Po omenjeni knjigi je didaktično ustroj tega vrtca boljši kakor srbskega. Vendar trdi knjiga, da se ne more govoriti o kaki posebni didaktični funkciji tega vrtca. Kajti v pravem pomenu se poučuje samo verouk. V vrtcu se skuša uvajati otroke tudi v pisanje in čitanje hrvatskih besed in v hrvatsko štetje. Po dovršenem šestem letu prestopajo vsi otroci v ... javne italijanske osnovne šole. Tudi ta vrtec poroča o svojem delovanju italijanskemu šolskemu nadzorniku.

Komentarja ni treba. Tako izgleda enakopravnost Italijanov v Dalmaciji in Jugo-

S najvećim zanimanjem je naročito bio očekivan nastup Matice hrv. kaz. dobrovoljaca 29 jula. Matica i Perko nastupili su s čisto narodnim plesnim motivima, koji su savršeno i zdušno bili obradjeni i umjetnički dotjerani, pa su na taj način dali zoran prikaz naše autohtone narodne plesne kulture i naših prekrasnih narodnih nošnja. To je dakako čitavoj večeri bez svake sumnje udarilo obilježje čiste hrvatske kulturne priredbe, a uspjeh, koji su postigli koli Matica, toli i Perkova, nije već odavna zabilježen u analima berlinskog Volkstheatra.

Nastup Matice hrv. kazališnih dobrovoljaca i Nevenke Perko interesuje nas naročito zato, jer Matica u svom programu, koji nije mogao biti obilan, imala kao jednu od najvažnijih točaka naš istarski narodni ples »Balun«.

i taj je ples i za Maticu i za gledalište bio u centru te priredbe, a Nevenka Perko je također u svom vrlo biranom i ograničenom programu solo narodnih plesova imala kao jednu od najvažnijih točaka

ples »Tužna djevojka iz Istre«. Uspjeh Nevenke Perko nam je tim draži, kad uzmemo u obzir, da je ona Istranka, kćer uglednog zagrebačkog štampara G. Perko, koji je dugo živio u Puli i bio tamo odličan nacionalni radnik u predratno doba.

Bilo bi nemoguće citirati sve ono što je povodom tih naših plesova u Berlinu pisala njemačka štampa. Svi njemački listovi donijeli su najsajjnije kritike iz

pera svojih stručnjaka i uspjeh kod publike postigao je svoju kulminaciju ovime što je štampa pisala. Nije bilo jednog lista, koji nije pisao najsajjnije, ma da su neki drugi narodi bili od kritike hladno ili čak vrlo hladno primljeni. Citirat ćemo samo par listova i to ona mjesta, koja govore o našim istarskim plesovima:

»8-Uhr-Abendblatt« br. 177 od 30 VII pod naslovom »Hrvatski narodni ples«: »Nakon odmora zapazilo se već kod prvih koraka Nevenke Perko neko veselo uzrujanje u čitavom kazalištu: To je opet ples, umjetnički jasno izraženi ples jednog naroda, bez svakog pretjeranog sredstva, uvjerljiv i znalački. Osobito odobravanje je požnjeo njen dražesni ples »Barek iz Šestina«, pun profinjenog akcentuiranja, nevidjene čistoće i koreografske mnogostranosti. Uspjeh je to plesačice, koja puno zna! Vrlo fin i njen treći ples »Tugujuća djevojka iz Istre« bez brimborija, pun duše, narodan i bliz zemlje«.

»Berliner Volkszeitung« kaže: Nevenka Perko je jedna od rijetkih inozemnih plesačica tog natjecanja, čiji ples ima karakterističan nacionalni profil, a ujedno i onaj umjetnički rang, koji se očekuje kod takvih međunarodnih natjecanja. Njen ples »Djevuša« pun je finih pokretnih i vibrirajućih akcenata i duboko uvjerljive svojstvenosti, iako ne može da zataji onaj aтем narodnog plesa, na kojem je konačno i izgrađen. Njeno iz čednosti srca dolazeće veselje nad oduševljenjem Berlinaca je upravo općaravajuće: nehotice zapada ona u ljupke plesne korake usrećenog djeteta.

»Germania« br. 211 od 31 jula kaže pod naslovom: »Hrvati na čelu natjecanja«: »Oba zadnja dana natjecanja donijela su za čitavu klasu različite plesove. Pažnje vrijedni i važni bili su s umjetničkog stanovišta jedino hrvatska amaterska skupina i solo plesačice. Ta zemlja iznaša plesne temperamente nepokvarene prirodne jačine i formalne snage. Nošnje rijetke bojne krasote i stilske čistoće upotpunjavaju utisak, da je taj narod još u jezgri zdrav i životno veselo. Na čelo narodnih plesnih skupina stavila se bez svake sumnje »Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca«. Ona ne predvodi doduše narodne plesove u

ARETACIJA JUGOSLOVANSKEGA DRŽAVLJANA

FRANCA KUNSTLA, LESNEGA TRGOVCA, NA MEJI

Nevenka Perko u plesu »Tužna djevojka iz Istre«

praobluku, već stilizirano, ali zato ipak ostaje vrlo mnogo od praiskopskog karaktera, ponosa i pokretnog veselja, da se to u cijelosti mora priznati. Skupina je na natjecanju iznijela samo privenje. Hrvatski narodni ples iz Istre — »Balun« — razvija se u tri faze, kod kojih prevladuje okrugli oblik. U kratkim ritmičkim koracima vrte se parovi, pri čemu se drže zagriješeno i časom sužuju, časom proširuju svoje krugove. Temeljni karakter tog plesa je miran i suzdržljiv.

*

Nije ni čudo, da je Matica dobila prvu nagradu u olimpijskom natjecanju za narodne plesove, a Nevenka Perko prvu za solo narodne plesove. To je doista vrlo mnogo.

*

Mi ne možemo dovoljno da potcrtamo značenje, koje ima sve to za nas. Naš »Balun« je ovime postigao maksimalan uspon u smislu propagande. Do sada nije gotovo Balun izlazio iz granica Istre, a pogotovo ne tako daleko. Sad ide preko Zagreba, gdje je već skoro popularan, u Berlin. Matica hrv. kazališnih dobrovoljaca vrlo je zaslužna zato i treba joj dati za to najveće priznanje. Ne smije se pri tom zaboraviti, da je inicijativa i za to da Matica uči Balun i zato da s njime nastupi došlo od g. Ernesta Radetića.

A od velikog je značenja za našu kulturnu propagandu i djelo Nevenke Perko, koja je usred Berlina, pred najkulturnijom njemačkom publikom otplesala ples u umjetničkom pogledu i u pogledu propagande onoga što nas najviše boli. Njezina »Tužna djevojka iz Istre« nije bila samo artistski ples, nego je u njemu bio jedan veliki smisao, koji su Nijemci sigurno shvatili.

Nadamo se, da ćemo i Balun i taj ples doskora gledati i na zagrebačkoj sceni.

NADŠKOF MARGOTTI IN INCIDENT V VIPAVI

»SLOVENCIMA SMO, NITI ENEGA ITALIJANA NI, SLOVENSKO GOVORITE!«

Ljubljanski »Slovenec« piše:

V Vipavski dolini se vršijo ta teden birme. Nadškof Margotti je bil povsod slovesno sprejet, predvsem seveda v Vipavi sami. Cerkev je bila lepo okrašena. Nadškof stopi na prižnico in začne pridigo v italijansčini. Tisti trenutek se s silno močnim glasom oglasi s kora 28-letno dekle, ki je znano kot slaboumno, in s krepkim glasom zakriči: »Slovinci smo, niti enega Italijana ni, slovensko govorite!« Prisotni so jo hoteli pomrtniti, ali niso mogli. Nadškof je zapustil prižnico in se potem, ko je podelil sveto birmo, takoj odpeljal. Dekle je že pred petimi leti zdravil italijanski zdravnik in je njen oče že takrat zahteval, naj bi jo sprejeli v umobolnico, pa so odklonili. Dekle so potem aretirali in odpeljali v Gorico na sodišče, naslednji dan pa so odpeljali še očeta in mater. Kaj se bo z njimi zgodilo, do danes še ne vemo. Nadškof se je zavzel, da se nobenemu nič ne zgodi in da ne kaznujejo slaboumne revice. Dekle je izgovorilo tiste besede čisto spontano in je nihče ni na to nagovarjal. Na gospoda nadškofa je incident vplival deprimirajoče, ker je rahlega zdravlja in je komaj okreval od težke bolezn. Dne 29. julija je podeljeval nadškof sveto birmo na Vrhpolju, drugega dne pa v Budanjah.

V tržaških listih preteklega tedna pa je pisalo, da so karabinjerji aretirali v St. Vidu nad Vipavo 36letno Marijo Kiteržnič (?), ker je razgrajala v cerkvi pri obisku goriškega nadškofa Margottija.

Cerkno, julija 1936. — (Agis). — V Kopačnici-Podpleče nad Cerknom so 22. t. m. karabinjerji aretirali jugoslovanskega državljan 30 letnega Kunstla Franca, lesnega trgovca iz obmejnih Zirov. Imenovani je imel ob prekoračenju meje s seboj pravičen potni list, poleg tega pa kot obmejni prebivalec tudi redno obmejno dovoljenje za prehod meje. Aretiranec je prišel v Italijo po trgovskih opravkih, in je kot trgovec z lesom tudi drugače večkrat prihajal čez mejo. Njegov protest, da ima svoje osebne in potne listine v redu, ni nič zalegel. Karabinjerji so mu baje izjavili, da so dobili od merodajnih oblasti iz Gorice nalog za aretacijo, ker je politično nezanesljiv in se bavi z različnimi posli, ki ne spadajo v trgovino in so italijanski državi in fašističnemu režimu škodljivi. Iz zanesljivih virov pa smo ugotovili, da je motiv aretacije brez

vsake podlage, ker se imenovani ni nikdar bavil s politiko, niti s čim drugim kar mu očitajo, pač pa je bil vesten, skrben in podjeten trgovec. Iz vsega postopka se da sklepati, da je bila aretacija Kunstla izvršena le na podlagi nepravice sume ali pa kake bojazni. Aretiranca so po strogi in natančni preiskavi poslali v toliminske zapore.

Za obmejne kraje ni to prav za pravič posebnega, kajti naši ljudje so že navajeni podobnim kapricam in šikanam italijanskih fašističnih oblasti, ki stalno ovirajo in onemogočujejo našim državljanom prehod meje. Dobro nam je poznan slučaj ljubljanskega gradbenika ing. Dedeka, ki je bil od italijanskih oblasti osumljen špijonaže in aretiran na potovanju v bližini Reke. Iz zadnjega časa pa je znan tudi slučaj trgovca in gostilničarja Franca Kavčiča

iz Zirov, ki so ga Italijani aretirali ob prehodu meje in ga pridržali v idrijskih zaporih štirinajst dni brez pravega vzroka.

Taka nezakonita postopanja se dogajajo ob italijanski meji nenehoma; mnogokrat je temu vzrok prenapetost različnih obmejnih funkcionarjev, mnogokrat pa se taki slučajji aretacij izvršijo namenoma, pod pretvezo različnih sumničenj samo zato, da se jugoslovanske državljanke ovira pri njihovem poštenem delu. Takega postopanja bi bilo konec, ko bi fašistične oblasti vse nepremišljene korake poedinih obmejnih funkcionarjev primerno kaznovali. Toda discipline v tem pogledu fašizem ne pozna in jo noče poznati in taki nepremišljeni in nepravilni postopki se brezvestno in namenoma vrstijo čim dalje pogosteje.

DOGADJAJ KOJI TREBA ZABILJEŽITI

JEDAN BESTIJALAN NAPADAJ ZBOG NAŠEG JEZIKA I JEDNA SMRT

Mune, augusta 1936. Ovoga proljeća zadnje dane mjeseca aprila desio se je jedan nemili incident u našem selu u kući sada pokojne Pelosa Marije, zvane Filanovi. Taj je incident za sobom povukao i za uvijek od nas odijelilo pok. Mariju Pelosa. Naše je selo veliko, te ima mnogo djece za školu, stoga imamo pet učiteljskih sila, četiri učiteljice i jednog učitelja, koji je ujedno i upravitelj škole. On ima i stan u školskoj zgradi. Kako ne može svih pet učitelja da stanuje u zgradi, učiteljice su morale naći stan privatno, i jedna od učiteljica našla je stan i cijelu opskrbu kod Marije Pelosa. Ta je učiteljica bila rodom iz okolice Tolmina. Ona je u kući počela da razgovara našim jezikom, a napose se je rado razgovarala sa pok. Marijom, koja je bila kućedomaćica, jer je pok. Marija bila vrlo razborita žena. Ali za te njihove razgovore doznali su ostali učitelji i učiteljice, te su pomoću karabinjera na večer dojurili u kuću pok. Marije, te počeli galamiti i napadati ovu učiteljicu, a napose su počeli napadati i groziti se kućedomaćici, da kako može ona dozvoliti u kući i

gostioni da se govori tuđim jezikom i to još sa osobom službenom. Ovaj njihov grub i bestijalan postupak imao je strašan epilog za pok. Mariju. Ona je od straha dobila veliki živčani napadaj od kojega je 9 juna i umrla. A učiteljica je za kaznu smjesta bila premještena u južnu Italiju, ali ne znamo što se je s njom dalje dogodilo.

Koliko je pok. Marija Pelosa bila omiljena kod našeg naroda vidjelo se je na njezinom pogrebu, u kojemu je sudjelovao narod ne samo iz našeg sela, nego i iz naših susjednih sela, da je isprati na zadnji počinak. Sudjelovalo je preko pet hiljada ljudi. Pogreb se je obavio 11 juna na dan Tjelova. Zbog tog pogreba bili su u strahu i ovdašnji karabinjeri i premda ih ima osam, zatražili su da im dodje pomoć, da se ne bi što desilo. Ali naš narod znajući njihovu misao, lijepo i mirno, sa bolom u srcu, se je razišao svojim kućama.

Pokojna Marija Pelosa napustila nas je u starosti od 54 god., a ostavila je i petero djece, četiri kćeri i jednog sina. 616.

4 MRTVI IN 1 TEŽKO RANJEN

RADI EKSPLOZIJE STARE GRANATE V GORICI

Zopet se je zgodila v bližini Gorice strašna nesreča. V Rožni dolini pri »bajti« je pet oseb iskalo staro železo, da si zaslužijo s tem svoj težak vsakdanji kruh v vedni nevarnost za življenje. To so bili 38letni Bensa Leopold, 35letni Žižmond Josip, 24letni Merlak Alojz, 26letni Bensa Josip in 32letni Marvin Viktor, vsi iz goriškega premešča. Dne 30. julija proti večeru so našli dve veliki granati zakopani v zemlji, kalibra 280 mm. Hoteli so ju odvit in so bili toliko neprevidni, kot pravijo, da so pričeli točiti po njih. Pri tem je prišlo do eksplozije in dve trupli sta ležali v kosih raztrgani na okrog. To sta bila Bensa Leopold in Žižmond Josip. Marvina Viktorja so s težkimi poškodbami prepeljali v bolnišnico, kjer je dan na to

v strašnih bolečinah umrl.

Bensi Josipu je dobesedno gladko odneslo levo nogo in je umrl kmalu po prenosu v bolnišnico. Merlak je dobil težje poškodbe po vsem telesu in njegovo stanje je še neizpremenjeno.

V zadnjih mesecih tega leta je bilo že nešteto takih velikih nesreč, ki so zahtevale že okrog dvajset smrtnih žrtev in istotako veliko število pohabljenih. Ni skoro tedna, da ne bi bil kak mrtev zaradi razstreliva, ostalega od vojne. Veliko očetov in sinov je pobrala svetovna vojna, toda veliko število žrtev so zahtevale te nje posledice baš med našim revnim ljudstvom, med očeti številnih družin in sinovi, ki so jih podpirali. Kdaj bo to minilo? (Agis).

Nezadovoljstvo i aretacije u Trstu

Antifašistički list »Il Grido del Popolo« donosi dopis iz Trsta koji glasi: »Ovdje je uvijek sve veće i veće nezadovoljstvo. Nadnice su sve niže i vrlo je mnogo ako arsenalski radnik donese oko 250 lira mjesečno. U tvornici jute oko 2000 radnika obustavilo je posao u znak protesta zbog oduzimanja 5 Lira po osobi. Fašistički sindikati su intervenirali i obećali da će se ta suma vratiti,

ali idućeg tjedna oduzeto je još 5 Lira, pa su radnici još oštrije protestirali i izgledalo je da će doći do općeg štrajka, pa je na intervenciju fašističkih sindikata intervenirala policija. List javlja osim toga brojne aretacije u čitavom kraju oko Trsta, naročito u Sežani, Opčini itd. Mnoga su lica poslana u konfinaciju a nekoja stavljena na dispoziciju lokalnim policijama.

DOK SE U ABESINJI UVODI ISKLJUČIVO TALIJANSKI JEZIK TALIJANSKA ŠTAMPA PROTESTIRA PROTIV UNIŠTAVANJA TALIJANSKOG JEZIK NA MALTI

Sve talijanske novine donijele su jedan članak agencije »La Corrispondenza« u kojemu se kaže, da je britanski parlament prihvatio definitivno zakonski projekt kojim se ukida ustav na Malti, pa je tim povodom na Malti sazvana skupština Talijana, koje vodi Enrico Mizzi i na toj je skupštini donesen protest protiv ustava koji engleska vlada kani uvesti na Malti. Malteški Talijani se prema tom članku talijanske štampe bore protiv uništavanja talijanskog jezika. Talijanska štampa strahovito se uzrujava zbog toga što je bri-

tanska vlast na Malti zabranila talijanski kulturni institut i što zabranjuje mladim Maltežanima da pohađaju talijanski institut »Umberto I«. U tom smislu poslana je britanskoj vladi oštra rezolucija. Sve je ovo vrlo karakteristično ne samo ako se sjetimo na prilike koje vladaju u Julskoj krajini, nego i u vezi sa nedavnim govorom vicekralja Graziana u Addis Abebi, u kojemu je oštro naglasio da će se u Abesiniji uvesti isključivo talijanski jezik u školama, u uredima i svagdje, i da Abesinci moraju taj jezik da uče.

SMRT

Dne 24. julija je umrla v Ljubljani Race Rozina, roj. Jager, stara 52 let. Pokojnica je bila doma iz Herpelj pri Kozini. Bila je soproga znanega zidarskega mojstra g. Franca Raceta, ki je moral pred štirimi

leti pribežati v Jugoslavijo. Bil je prvi, ki je dobil nadzorstvo med Slovenci v Jul. Krajini. Emigrantski pevci so odpeli pod vodstvom g. Venturinija 2 žalostinki na grobu in sicer »Človek glej« in »Ušliši nas, Gospod!«. Sožalje!

JEDNA MANIFESTACIJA I DVA MRTVA

»L' Informateur Italien« javlja, iz Carrare, da je u Codeni došlo do demonstracije žena i to zbog toga, što su tražile da im se povisi potpora što ju vlada daje za one koji su u abesinskom ratu pali. Pošto je vlast brutalno postupala s tim ženama, skupilo se je i nešto muškaraca i tim povodom došlo je do sukoba, u kojem je poginuo jedan fašistički šef i jedan radnik. Zbog toga vlada u tom kraju veliko uzbuđenje usprkos cenzure i policije, koja progoni one koji šire vijesti o tim događajima.

MANIFESTACIJE I HAPSENJA U GENOVI

»L' Informateur Italien« donosi vijest iz Genove, da je tamo došlo do demonstracija u redovima mornara i to u momčadi parobroda »Roma«, na kojemu ima 900 mornara, zbog toga, jer nije obnovljen njihov kolektivni ugovor. Izaslanik fašističkog sindikata Brusacca, koji je došao na brod da se prijete mornarima, morao je pobjeći da ne izgubi glavu. Vlast je morala da nastupi policijski i došlo je do brojnih aretacija, no pošto je prijetila opasnost da se zbog toga pokret među radnicima raširi, aretirani su nakon nekoliko dana pušteni.

NEZADOVOLJSTVO MEDJU FAŠISTIMA U TORINU

Kao uostalom i po drugim gradovima Italije, i ovdje vlada veliko nezadovoljstvo ne samo među nefašistima, nego i u redovima samih fašista, naročito radnika, a to se nezadovoljstvo opaža i u provinciji na selu. Ovih dana morao je fašistički list »Il Popolo delle Alpi« da piše protiv onih koji šire anonimno destruktivne glasove protiv režima i koji sumnjaju u ispravnost informacija i cifara koje daje vlada o stanju privrede i financija u Italiji. Prema pisanju toga lista daje se takodjer zaključiti, da je nezadovoljstvo veliko, jer se inače ovakva kampanja u fašističkoj štampi ne vodi.

JEDAN STUDENT ISKLJUČEN JE IZ PEDAGOŠKE SKOLE ZATO, JER JE POSUMNJAO U MUSSOLINJEVSKO PORIJETLO JEDNE FAŠISTICKE LOZINKE

U Milanu je isključen iz pedagoške škole Virgilio jedan 16-godišnji djak, jer je izjavio da nije točno ono što se u školama danas uči, da je Mussolini izmislio parolu »vjerovati, slušati i boriti se«, nego da je to jedna lozinka koja je štampana u knjigama, mnogo prije Mussolinija. Zbog toga taj djak nemože više da se upiše u nijednu talijansku školu, niti da dodje na ispite kao privatista.

60 OFICIRA I FUNKCIONERA ARETIRANO U RIMU I MILANU

»L' Informateur Italien« donosi vijest iz Milana, da je u tom gradu uhapšeno oko 60 oficira i državnih funkcionera u vezi sa antifašističkom aktivnošću. Među uhapšenima nalaze se dva funkcionera ministarstva i dva visoka oficira. Policija je uhapsila među ostalim i poslanika Merlonia, koji je ranije pripadao socijalističkoj stranci, pod sumnjom, da se bavi antifašističkom akcijom. Prema vijestima iz Rima, tamo je uhapšeno 10 uglednih ljudi, takodjer zbog antifašističke akcije.

ARETACIJA NA GORIŠKEM ZARADI AŠKERČEVH PESMI

Pred kratkim so neznanzi razdelili po okolišu Kanala na Goriškem letake s pesmami Antona Aškerca. V zvezi s tem so aretirali sedem fantov z Kanaleskega in jih spravili v zapore. Osumijo jih, da so skrivni pri tem prestopku. Krožijo tudi vesti, da so odkrili tudi stroj, s katerim so bile razmnožene te pesmi. Kam so fante Kanalskega odpeljali, ni znano.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— 2 milijonski mesti ima Italija. Po statistiki Centralnega statističnega urada ima sedaj Rim 1.200.000 prebivalcev, Milano pa, ki je bil do nedavnega največje mesto, nekoliko manj.

*
— Karabinjerji iz Slapa pri Idriji so aretirali 23letnega Angela Piriha, 25letnega Andreja Krivca, 23letnega Ludviga Bajta, 23letnega Lucijana Kendo, 26letnega Cirila Kranjca, in 29letnega Franca Hvalo iz Ponikev nad Sv. Lucijo, radi prestopa čl. 582 in 585 kazenskega zakonika.

*
— 500 goriških otrok balil in malih Italijank so poslali na letovišče na morje v Gradež in na Crni vrh.

*
— 4 moderne križarke je poslala Italija v Španijo iz »visokega človečanskega namena: braniti žene in otroke, ki so brez obrambe«. Tako piše »Piccolo« 26 jul. Komu bodo to dopovedali?

*
— Radi protifašizma je bilo aretiranih v Milanu 60 častnikov. Med temi sta bila dva funkcionarja pri ministerstvih in dva višja častnika. V Rimu je bilo aretiranih 10 oseb.

*
— Letina bo v Italiji zelo slaba. Žito je slabo obrodilo in obstoja bojazen, da bodo podražili ceno kruhu.

*
— Italija je Jugoslaviji dovolila uvoz gradbenega lesa za 250.000 lir, kar je bilo prej zaradi sankcij zabranjeno.

*
— Pri Kanalu so komaj preprečili železniško nesrečo. V Sv. Luciji sta se nenadoma dva vagona začela premikati proti Gorici. S pomočjo lokomotive se je posrečilo oba vagona vjeti šele v bližini Kanala in je bila s tem preprečena večja železniška katastrofa, ker je malo potem prišel iz Gorice tovorni vlak.

*
— Na tržaški grad, katerega so prenovili so sedaj postavili moderne kanone in metalce min. Pravijo, da je to lepo in v skladu s staro arhitekturo.

*
— Oblasti so prepovedale kopanje v Šklednju pri Trstu in sicer od tovarne olja do plavžev, ker je voda umazana in obstoji nevarnost nalezljivih bolezni.

*
— V Podkraju nad Čolom je narednik, ki se je vozil z motociklom, počila guma, ki ga je vrgla pod cesto. V bolnici je podlegel poškodbam.

*
— Nekl letalec z goriškega letališča je ponoči zadel pri mirenskem pokopališču ob žico, ki je bila napeta čez cesto. Ko je ogledoval pokvarjeni avtomobil sta ga obstopila dva neznanca in ga obstrelila. Ukradla sta mu 200 lir in dokumente. Karabinjerji so izvedli preizkavo.

*
— Dne 31 jul. se je zgodila v bližini Bukovice na bregu Vipave smrtna nesreča. Vojaku 10 eskadrona se je nenadoma splašil konj, ki ga je vrgel v Vipavo in utonil. Imenoval se je Ivan Siega in je bil doma iz Režije.

*
— Novoga župnika v St. Jakobu pri Trstu dr. Antona Malabottija, po rodu Tržačana, so slovesno instalirali v nedeljo, 2. avgusta. Ker je patron fare tržaško mesto, so bile navzoče vse oblasti poleg članov Katoliške akcije in trž. fašistične stranke.

*
— Katoliški mladeniči tržaške škofije so imeli te dni kongres v Bujah v Istri. Bilo jih je 600, na čelu jim škof dr. Fogar. Škofa so sprejele mestne oblasti. Na kongresu so bili podani referati, ki pričajo o živahnem delu italijanske katoliške mladine v Trstu.

*
— Tržaškim trgovcem Cesarju, Budinovi in drugim, je pokrajinski upravni odbor te dni odklonil njihove prizive zaradi trgovskih koncesij. Budinova in Cesar sta po rodu s Krasa.

*
— V Postojni nameravajo graditi nekaj občinskih stanovanjskih hiš. Načrti so že odobreni.

*
— Na goriškem učiteljskem je pretekli teden maturiralo več študentov, med njimi tudi Marija Komeljeva, Jolanda Možinova, Ida Parovelova, Danilo Tramduž in Josip Venturini.

*
— V drugi polovici julija je v Splitu tragično preminul dijak III. razreda meščanske šole v Ljubljani in naš rojak Ladislav Ukmar. Za sinom edincem žalujeta mati oče, katerima izrekamo naše sožalje. (Agis).

HAPSE SE ONI, KOJI SE VRAČAJU IZ EMIGRACIJE

Mladići Letić iz Ercegovic iz Malog Lošinja, koji su se vratili iz Juogoslavije kući, odmah su uhapšeni i osuđeni na 7 mjeseci zatvora, a osim toga morat će dalje da služe u vojsci.

PULA JE PUNA DJEČURLIJE, KOJA SE KLATI, PA JE ZATO OSNOVANA JEDNA KOLONIJA ZA DJEČJU KLAŽ U STOJI

Već smo više puta u našem listu pisali o jednoj neobičnoj karakteristici današnje Pule. Sve su puljske ulice pune mularije koja napada prolaznike i ugrožava njihovu imovinu. Ti puljski bezprizorni organizovali su svoje male provalničke bande i počeli su da predstavljaju ne samo jednu neugodnu sliku za grad u fašističkoj Italiji, nego i pravu opasnost. Više puta su talijanske novine same o tome morale da pišu i tako smo i sa fašističke strane bili upozoreni na tu strašnu pojavu u gradu Puli. Sada je morala vlast da intervenira i kako javlja »Corriere Istriano« od 26 jula u jednom opširnem članku pod naslovom: »Jedna izvanredna kolonija za dječju klatež«. U tom članku se kaže: »Neznamo da li u drugim centrima stvari idu nešto bolje, ali činjenica je da u našem gradu u ovo posljednje vri-

jeme djeca koja se klata po ulicama, zauzimalju poziciju koja se može nazvati pozicijom prvoga reda, jer ta djeca predstavljaju jednu dosadu za građane i jednu nedostojnu silku za strance. Ta mularija koja nije imala nikakve discipline bila je apsolutni gospodar ulice i sada je jednim udarcem koncentrirana u jedan ugao poluotoka Stojice, gdje će živjeti u sjeni liktorskog fašijca«. Prema pisanju toga lista, do osnivanja te čudne kolonije došlo je na inicijativu fašističkog federalnog sekretara za Istru, koji kani od te klateži da napravi jednu specijalnu četu »Ballila«. Pitanje je da li će u tom uspjehi i dali je uopće moguće onaj veliki broj djece koja se po puljskim ulicama klata bilo kako disciplinirati i neće li se ta djeca skorih dana opet pojaviti na ulicama i nastaviti svoj dosadanji život.

NOVO IN POSPEŠENO OBMEJNO UTRJEVANJE

Trst, julya 1936. — (Agis). — Iz obmejnih krajev prihajajo vsakodnevna poročila o mrzličnem nadaljevanju z delom pri obmejnih utrdbah. Lansko leto so povečini vsa utrjevalna dela zaključili, priprave razkopali in odpeljali preostali material. Z nastopom letošnjega poletja pa je opaziti na mnogih krajih, kjer so se že leta vršila utrjevalna dela, kot v St. Petru na Krasu, pri Hruševju, pa v raznih postojankah tik za mejo, kot v snežniških, čabranskih in hruševskih revirjih ter dalje v julijskih hribih, ponovno delo pri raznih utrdbah. V delu so nove velike kaverne in razni rovi. Posebno mnogo in obsežnih poročil pa prihaja iz obmejnih krajev nad Idrijo, kjer je z vsakim dnem kaj novega v gradnji. Poleg številnih cest, ki vežejo posamezne vasi med seboj, a so priključene na glavne ceste na eni strani, na drugi strani pa

peljejo na mejo in gledajo povsem navadne — vse so podminirane — so v zadnjem času pričeli s pripravami za gradnjo novih kavern in rofov tudi v takih krajih, v katerih do sedaj niso še nič gradili. Za te naprave pričakujejo veliko število delavcev iz južne Italije, ki bodo vsi zaprišeženi. Zanje so v delu velike stanovanjske barake, ki bodo popolnoma izolirane od domačega prebivalstva. Obmejni pas nad Idrijo ni sicer gost, a je kljub temu ves naseljen in je poleg njiv in pašnikov posajen tudi z gozdovi majhnega obsega. Tako bodo te vojne utrbe v obljudenem kraju, med naselji, a obenem tik za mejo; našemu kmetu, ki je s tem, da je ostal tik za mejo, že dovolj prizadet, pa bodo te naprave v veliko nadlogo in brezdvoma bodo imeli naši ljudje zaradi utrdb še masikatero neprijetnost, nepretno šikaniranje in odgovornost.

ŠE O PREPOVEDI RABE SLOVENSKEGA JEZIKA V TRŽAŠKIH CRKVAH

Slovansko prebivalstvo Trsta in okolice je še vedno silno razburjeno radi odprave slovenskega jezika iz vseh cerkva samega mesta in predmestja. Kljub vsem protestom in intervencijam pa do danes ni opaziti niti najmanjše izpovedembe. Ljudstvo spravlja celo odhod dosedanjega prefekta Tienga v zvezo s to afero in si obeta od tega izpremembo na boljše. Enako krožijo vesti, da je Vatikan izdal odredbo, da naj se vzpostavi zopet prejšnje stanje in da tržaški škof samo čaka, da bi ta nalog postopoma tudi izvršil.

Toda vse to utegne biti samo pobožna želja prebivalstva, ki je bilo oropano zad-

nie narodne pravice. Kajti bolj verjetna in tudi od raznih strani potrjena je vest, da so se prav v zadnjem času sestali kardinali v Rimu in razpravljali o stališču, ki naj ga zavzema katoliška cerkev glede zaštite narodnih manjšin. Obveljalo da je manje nekega nemškega kardinala, da naj se cerkev preveč ne vmešava v te probleme in naj prepušča rešitev manjšinskega problema prizadetim državam. — Z drugimi besedami cerkvene oblasti naj se ne protivijo nasilnemu raznarodovanju narodnih manjšin, pa naj si bo tudi v okviru cerkve.

SLOVENSKI JEZIK PREPOVEDAN TUDI V PRIVATNI RABI

Trst, julya 1936. — (Agis). — V nekaterih vaseh, ki ležijo v neposredni bližini meje in ki imajo dnevno stik z jugoslovanskimi državljani so izdali odredbo, da trgovci in gostilničarji ne smejo s svojimi odjemalci govoriti slovenski, pač pa le italijanski. Strogo je zabranjeno govoriti slovenski v javnih lokalnih sploh, in merodajni činitelji skrbno pazijo, da se te odredbe ne kr-

šijo. Ker se te odredbe izvajajo najstrožje in največ v krajih, ki so središča utrjevalnih in strateških naprav in del in stoje v neposredni bližini meje, se sklepa, da hočejo na ta način preprečiti med domačim prebivalstvom komentiranje o življenju ob meji, o strateških in utrjevalnih napravah ter o premikanju vojaških edinic, s katerimi so vsi obmejni kraji prenatrpani.

ABESINSKA KAVA

Slišali smo že večkrat ta problem, pri katerem je bil največ zainteresiran Trst, kot izvozna luka za abesinsko kavo. Govorilo se je da je zelo slabe kakovosti in je bila celo izdana naredba, da listi naj ne pišejo o njej, da ne bi razburjali ljudstva.

Abesinija pridelala letno 100.000 q kave. Samo ob železnici v Hararju je kakovec kultiviran in je odtod možen vsaj delno tudi izvoz. Ceste so zelo slabe in transportni stroški zelo veliki, da se ne bo za enkrat izplačal izvoz. Torej pridejo v poštev za enkrat le majhne količine abesinske kave za izvoz v Italijo. Pa ni samo ta ovira, ki omejuje konsum, Italija ne bo mogla pustiti Brazilijo, iz katere izvaža skoro vso kavo, kar tako na cedilu in uporabljati abesinsko kavo, ker je Brazilija velik konzument italijanskega blaga, ki bi ga zaradi tega pričela izvažati od drugod. Zaradi tega abesinske kave ne bodo mogli v bližnji bodočnosti favorizirati in Trst, kateremu so nadedli »veliko« nalogo kot tržišču abesinske kave za Srednjo in Severno Evropo, je bil pri tem rejcej izigran ter bo še nadalje ostal brez »kofeta«... (Agis).

NESREČE PRI ZRAČNIH MANEVRIH.

Pretekli teden so se vršili zračni manevri po vsej Istri. Med Podgradom in Markovščino v Istri so padle tri bombe, ki za srečo niso zahtevale nobene človeške žrtve.

POUK KMETIJSTVA NA UČETLJIŠČIH

L. 1931 je ministerstvo za vzgojo odredilo, da morajo pri 62 učiteljskih podučevati v zadnjih razredih kmetijstvo in kmetijsko knjigovodstvo. Med temi so bila tudi učiteljska v Zadru. Vidmu in St. Petru Slovencev ob Nadiži. V zvezi s sedanjoo politikoo Italije je poljedelstvo pri-

dobilo veliko na pomenu in zato bodo upejali še v ostala učiteljska omenjena predmeta. (Agis).

SENATOR KREKIĆ BIO JE U PULI I IZAZVAO ANTIJUGOSLAVENSKE IZJAVE

Pred par dana došao je u Pulu poznati zadarski senator Krekić, pa je tim povodom puljski list »Corriere Istriano« donio članak o njemu u kojem se kaže. da Pula izražava svoje udivljenje senatoru Krekiću, koji se bori za prava Dalmacije, one Dalmacije, koja još uvijek očekuje zagrijaj majke domovine Italije.

PROTESTI ZBOG NAREDBE O VINU I POREZA NA SICILJI

Iz Catanije javljaju, da je među seljacima u Vittoriji i okolici došlo do nemira zbog toga, jer je vlada naredila, da se najveći dio vina ima pretvoriti u gorivi alkohol, pa je zbog toga cijena vina pala na minimum. Po zidovima su seljaci ispisali: »Dolje fašističke naredbe o destilaciji vina! Dolje porezi!« U isto vrijeme seljaci su u masi odbili da plate poreze. Interesantno je, da usprkos svega toga vlasti nisu provele nijednu aretaciju, znači, da je stanje vrlo napeto i da se boje intervenirati.

EPIDEMIJA DIZENTERIJE PRENOSI SE IZ ABESINIJE U ITALIJU

U Napulj je stigao jedan veliki brod iz istočne Afrike, na kojemu je čitav jedan regiment talijanske vojske bolestan od dizenterije. Najstrože je zabranjeno čak i rođjacima tih vojnika da se približe tom brodu a strogo se prijeti i onima, koji bi širili glasove o tom brodu. Ustanovilo se, da zaraza potiče od vode, koja je u Abesiniji naročito opasna za vrijeme sezone kiša.

ČETRDESET GODINA OD SMRTI OKTAVIJANA OSTROMANA

2. VIII. 1896—2. VIII. 1936.
Probudi se moja stara vilo,
Probudi se, sjedni mi uz krilo
I protari svoje oči snene,
Eto nama tužne uspomenne.
Tušne zgodbe naših mladih dana,
Pune boli, punu ljutih rana.
Četrdeset prohujalo ljeta
Preko ovog varavoga svijeta,
Što smo mladi tada zapjevali
»Tužnu pismu dotad nečuvenu,
Velegoričim suzom zalivenu«.
Mnogo ih je zemljica pokrila,
Mnogo čedo majčica povila
Od onoga zlokobnoga dana.
Kada nesta mlada Ostromana,
»Koj poginu radi pisme mile.
Radi pisme Hrvatice vile«.
Mi smo seko eto ostarili,
Ostarili, mnogo prepatili,
Al najveći naš je jad i tuga,
Teška tuga — doživotna druga,
Što je danas mnogo Ostromana,
Gorkih suza i krvavih rana.
Gledaj seko ona bijela sela,
Što su Istri u kriocje sjela,
Gledaj sela tužna, nevesela,
U kojima goraka suza vrela
Zasjenjuje isplakane zjene.
Ko da nisu za drugo rođene.
Već da plaču svoje miljenike,
Naše dčke, roda mučenike.
To su seko naše boli ljute,
Boli ljute, što nam srce mute.
Što se naša bratska krvca lije,
Krvca lije, a pomoći nije.
Slava nek je našem Ostromanu,
Od nas vilo davno opjevanu;
Slava svima hrabrim junacima,
Koji za rođ svoju krvcu lije,
Krvcu lije, sebi vijenac viju.

Fr. Hlamski.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

TALIJANSKI GLAS O IZUMIRANJU ČAKAVŠTINE

U »Jadranskom Koledaru« za godinu 1936 objavio je Ante Dukić odulju baladu u kastavskom pučkom govoru, koja je zatim izašla i u posebnom otišku pod naslovom: »Marija Devica, čakavska pjesma s tumačem riječi i naglasac«. Svoja izlaganja o čakavskom naglasu završio je sa dodatkom o pitanju: da li se čakavština radja ili izumire. Na njegovo mišljenje o toj stvari, o kojoj se ranije vodila živahna polemika u našim listovima, osvrnuo se u posljednjem svesku rimske »L'Europa Orientale« njezin saradnik Dr. Oscar Randi, profesor za hrvatski jezik i literaturu na Zavodu za istočnu Evropu (Istituto per l'Europa orientale) u Rimu. Spomenuv uvodno »Mariju devicu«, za koju kaže da je to pjesma ganutljiva zbog svoje žalobne i duboko humane intonacije, prelazi da daje talijanskim čitaocima revije najbitnija objašnjenja o čakavštini. Zatim prenosi u cijelosti mišljenje Ante Dukića o izumiranju iste. S tim mišljenjem se Randi nesamo slaže, nego ga još i potkrepljuje, s navodom, kako je novolatinski govor »dalmatike«, koji je poslije pada Rima nastao na sadašnjem području čakavštine pod udarom hrvatskog govora, a od XV. vijeka i venecijanskoga, napokon sasvim nestao. Slična sudbina zadesit će i čakavštinu, pošto — svršava Randi — ponavljanje geografskih i historijskih zakona mora neminovno da proizvede iste posljedice. Nije isključeno, da u ovom mišljenju g. Randia ima nešto i od političkog naziranja pisca.

NOVA DRAMA O ŽIVLJENJU SLOVENCEV POD ITALIJO

»Na Krasu«, drama, ki jo je spisal te dni umrlj Ivan Podlesnik v Ljubljani, bo, kakor čujemo, kmalu izšla v tisku. Vrši se v našem času in opisuje življenje Slovencev pod Italijo. Pravijo, da je drama zelo posrečena.

ANGLEŠKI POLITIK O MENJA V SVOJI AVTOBIOGRAFSKI KNJIGI JULIJSKO KRAJINO

R. H. Bruce Lockhart je pred kratkim izdal knjigo svojih spominov iz svojega burnega in zanimivega življenja, kjer se je doteknil tudi Julijske Krajine. Knjiga nosi naslov: Kot diplomat, bančnik in žurnalist v Evropi po vojni. V povojnih letih je bil ataše ang. poslanstva v Pragi, bančni izvedenec in končno novinar pri velikem konzernu. Življenje tedanjih dni je poznal do dobrega. Služba ga je vodila tudi v Beograd in po ostali Jugoslaviji. Nepozabne spomine mu je zapustila Slovenija. V Krki na Dolenjskem je prebil dneve med ribarjenjem, med slovenskimi pevci kot v pravljici. »Ko smo popili kavo, smo se sešli z vaškimi gasilci, ki so obhajali obletnico. Pri vinu so se razvezali jeziki in slišal sem strahotne zgodbe o preganjanju Slovencev v Istri in drugih slovenskih pokrajinah, ki so prišle po krivični pogodbi pod Italijo... Zdaj je italijanski imperijalizem več storil za to, da so se strnili Hrvati, Slovenci in Srbi v Jugoslavijo, kakor bi to moglo uspeti kakemu najmodernejšem državniku v 50 letih delovanja.« (Agis).

OMLADINA IMA RIJEČ

ZEMALJSKA KONFERENCIJA
OMLADINE ZA SVJETSKI
OMLADINSKI KONGRES U ŽENEVI

U srijedu 29. o. m. održana je u dvorani Pučkog Sveučilišta Zemaljska konferencija delegata svih pripremljenih odbora za Ženevski kongres. Prisustvovali su delegati Zagreba (6), Beograda (3), Splita (4), Varaždina i Čakovca (1), Bjelovara (2), Osijeka (2), Karlovca (2), Slavanskog Broda (4), Banjaluke (2), Brčkoga (1), Mostara (1) i Cetinja (1). Iz Subotice su bila dva promatrača. Slovenska delegacija nije stigla iz nepoznatih razloga.

Konferencija je počela u 9 sati prije podne. Izabrano je pretsjedništvo u koje su ušla dva delegata zagrebačkog i jedan delegat beogradskog pripremnog odbora (Puškarić, Kulenović, Mitrović).

Uvodno predavanje o današnjem međunarodnom položaju i pitanju rata i mira održao je g. Kulenović. Očrtao je ratnu opasnost i potrebu borbe za mir, naglasio uspješnost aktivnog učešća najširih narodnih slojeva u obrani mira i istaknuo zadaću omladine da jedinstveno stupi u obranu mira i svojih prava na život. S time u vezi razložio je značenje Svjetskog omladinskog kongresa za svjetski mir i za omladinu pojedinih zemalja.

Delegati zagrebačkog, beogradskog i banjalučkog pripremnog odbora izvještali su o pripremnom radu u krajevima koji potpadaju pod te odbore. Sva omladina bez razlike oduševljena je pozdravila ideju Ženevskog kongresa i aktivno sudjelovala u pripremnom radu. Stvoren je cijeli niz pripremljenih odbora koji su propagirali Ženevski kongres i priredili nekoliko omladinskih skupština i konferencija za mir. Rad će se nastaviti.

D. Čaldarović čitao je referat hrvatskog pripremnog odbora o položaju i životu hrvatske seljačke, radničke i intelektualne omladine. Delegat Beograda pročitao je referat o položaju srpske omladine, a delegat Banjaluke upoznao je prisutne s položajem omladine u Bosni i Hercegovini.

Poslije podne nastavljena je konferencija te su predloženi delegati za Ženevu. Sa konferencije upućen je omladini ovaj proglas:

Pretpostavljeni pripremljenih odbora za Ženevski kongres, koji okupljaju omladinu Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije i Vojvodine, sakupljeni na Zemaljskoj konferenciji dne 29. VII 1936 u Zagrebu izdaju ovaj Proglas:

»Danas je međunarodni položaj takav, da svakog časa prijeli opasnost rata. Nedavni događaji u Abesiniji povećali su broj nacionalno potlačenih naroda. Huškači rata stalno nastavljaju propagandom svojih osvajačkih ideja i krše svoje međunarodne obaveze.

Savez Naroda, nemoćan u svojoj sadašnjoj formi, nije sposoban ni za kakvu korisnu intervenciju. Vjerujući u ispravnost ideje Društva Naroda, omladina vidi jedinu mogućnost njegovog osposobljenja u reviziji principa na kojima se osniva, i to tako da on ne ostane savez država i vlastodržaca, već savez naroda kao kulturnih individualnosti. Stalno naoružavanje militarističkih vlada i sklapanje agresivnih vojnih

VSEM DRUŠTVOM VČLANJENIM V EMIGRANSKI ZVEZI

Na svoji širši seji dne 5. julyja 1936 je zvezni emigrantski direktorij sklenil, da ima poseben odbor sestavljen iz tovarišev-emigrantov: dr. Lava Cermeja, dr. Slavka Fornazariča, dr. Josipa Deklova, dr. Branka Vrčona in Ivana Višnjeva sestaviti za letošnji emigrantski kongres, ki se bo vršil 4. oktobra v Zagrebu predloge glede sprememb v Pravilniku »Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženja«.

Odbor za spremembo pravilnika mora končati svoje delo do konca meseca avgusta. Zato prosimo vsa v Zvezi včlanjena društva, da pošljejo svoje predloge, misli in želje na naslov organizacijskega odseka — Selenburgova ul. 7 II Ljubljana (za odbor za reformo saveznega pravilnika). Svoje misli in želje o potrebnih spremembah v saveznem pravilniku pa lahko pošljejo na odbor za reformo ne samo posamezna društva, ampak tudi posamezni emigranti, člani emigrantskih društev.

Ker pa morajo imeti emigrantska društva cel mesec september čas, da proučijo predloge Odbora tako da zavzamejo napram njim na kongresu svoje stališče, prosimo, da pohitite s sestavitvijo in predložitvijo reformnih Vaših predlogov Odboru.

ZA ZVEZNO EMIGRANSKO VODSTVO:

Predsednik:
dr. Ivan Marija Čok.
Tajnik:
Anton Mladen.

PODRUŽNICA DRUŠTVA »SOČA« NOVO MESTO

Dne 15. avgusta 1936 bode gostovalo pod okriljem podružnice Soča v Novem mestu naše nadvse agilno bratsko društvo »Istra-Trst-Gorica« iz Karlovca. Njihovo gostovanje je za nas moralni ponos, a skrb, da se bodo med nami bratsko razvedrili. Pokazati hočemo naši širši javnosti plod dela priprostega trpinca, ki je bil primoran zapustiti svojo rodno grudo v misli, da napoči dan osvobojenja. Naša dolžnost je, da se jim brez izjeme pridružimo z vsemi znanci in prijatelji naše ideje. V razporedu smo določili, da jih zjutraj sprejmemo na kolodvoru, ob 9 uri je v kapiteljnu skupna služba božja za padle žrtve, ob 3 popoldne tekma balincarjev novomeškega sreza. Pri tekmi odnese srečni zmagovalac barilc vina, klobaso, štruco kruha in krasno diplomu, ki je razstavljena v trgovini Povh v Novem mestu. Za tekmo se razvije prosta bogata zabava. Med raznimi zabavnimi točkami so tudi recitacije, moški pevski zbor poje nekaj

zbranih pesmi. Komiki poskrbijo, da se bodo Abesinci dobro odrezali. Mandolinističen krožek društva Istra-Trst-Gorica, kakor tudi priznani »Jazz« društva »Hrvatski dom«, ki sodeluje iz naklonjenosti bodo poskrbeli za primerno razvedrilo. Vabimo vsa društva in naše cenjeno meščanstvo, da prihitijo ta dan v našo sredo. Nasvidenje 15. VIII t. l. v Novem mestu.

GOSTOVANJE NAŠEGA DRUŠTVA IZ KARLOVCA V NOVEM MESTU.

Društvo »Istra-Trst-Gorica« iz Karlovca bo gostovalo dne 15. t. m. v Novem Mestu ob sodelovanju društva »Soča« — Novo Mesto.

Prosimo rojake, da posetijo prireditelje in tako moralno in gnotno podprejo ti dve agilni društvi, ki v polni meri zaslužijo vsako podporo.

Organizatorno-propagandni odsek Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženja.

30-LETNICO MATURE NA SLOVENSKEM UČITELJIŠČU V KOPRU

so praznovali pretekli teden v Celju abiturienti iz leta 1906.

Na učiteljišču v Kopru je leta 1906. maturiralo 28 Slovencev in 3 Hrvati.

Proslave v Celju so se udeležili gg. Anton Baša iz Celja, Srečko Borštink iz Novega mesta, Albert Ivančič iz Makol, France Ločniškar iz Mavčič, Anton Lomšek z Ježice, Matej Mikuš iz Dolnje Lendave, Karol Mravljak iz Zreč, Filip Podgornik iz Limbuša, Josip Rustja iz Artič, Edvard Šošič iz Puconcev, Rudolf Žnidarič iz Črnuč pri Ljubljani in Edo Dukič iz Zagreba.

Izostali so gg. Anton Faganeli iz Maribora, Alojz Lavrenčič iz Ljubljane, Peter Nemeč iz Ščavnice, Josip Pahor iz Ljubljane in Ciril Vrtovec iz Loke pri Zidanem

paktova, unijelo je u čitav svijet uvjerenje da ljudska civilizacija nije u stanju da otkloni ratnu opasnost. Narod se naoružavaju, jedni za napad, drugi za obranu. To stanje stvara nepovjerenje i jaz među narodima, a isto ih i ekonomski slabi. Zato omladina zahtjeva opće i potpuno razoružanje, a do ostvarenja toga razoružanja založit će se svim silama za mirno rješavanje međunarodnih sporova.

mostu ter v pokoju v Italiji živečji Adalbert Štubelj, Josip Močnik in Ludvik Žerjav, umrli pa so (po večini v svetovni vojni) Josip Čok, Blaž Črne, Vladimir Koršič, Rudolf Reja, Josip Mezgec, Alojz Šubic, Janez Šonc, Pavel Toroš, Josip Vrba, Mih. Vrčon in Friderik Vurner. Od bivših profesorjev se živijo gg. Ivan Koštilj v Novem mestu, Adolf Schaup v Mariboru in Franc Mašera v Ljubljani.

Ravnatelj učiteljišča je bil takrat g. Viktor Bežek. Na sestanku je g. Žnidarič na splošno željo povedal, kako je dal ob prevratu s nekaterimi drugimi narodnjaki kot poročnik razobesiti na sedanjem Celjskem domu in na magistratu slovenske zastave, kar je povzročilo odstop takratnega zadnjega nemškega sveta v Celju.

Omladinski pretstavnici, okupljeni na ovoj konferenciji, smatraju potrebnim da povedu široko akcijo i organizaciju svih omladinskih snaga za očuvanje mira, a protiv rata i njegovih glorifikatora.

Omladina očekuje, da će Svjetski omladinski kongres u Ženevi biti snažna manifestacija njene želje za jedinstvenom borbom u cilju očuvanja mira i ostvarenje boljeg života.

BOŽIČ LADO:

NAŠ IDRIJSKI KOT

Ob petintridesetletnici ustanovitve in desetletnici nasilne ukinitve prve slovenske srednje šole — idrijske realke

Na Silvesetrovo so topili svinec, na podu sedeli, s hrbtom k vratom, pa so pridno metal čevlji čez ramo na prag. Čevlji, ki je padel s stopalom čez prag, naj bi pomenili, da bo radovednež v ovom letu odšed od doma, drugače pa ostal še doma.

Na večer pred sv. Tremi kralji so napisali s kredo na vrata početne črke treh modrih in letnico (19 G-M-B 20). V navadi je bilo tudi koledovanje otrok od Božića do Svečnice.

V pustnem času je bilo v kotlini precej veselo. Idriječani so radi »hodili v maškare« in na plesne priredive. Pust je bil praznik, ki se je vselej praznoval z dobrim jelom in pijačo. Ceste so bile pustne dni polne šaljivih sprevodov mask. Rudar je bil vesel pa je o pustu tudi zapel:

Prišla je, prišla tolsta nedelja, lan' s'm bil špeha sit, letos pa zelja. Na pepelnico sredo so žagali babo in pokopavali pusta.

Velikonočni prazniki so bili v znamenju pomladi. Na cvetno nedeljo so Idriječani nosili k blagoslovu samo oljkovo vejo. Velikih butar, ki so jih nosili očetje in jih postavljali pred cerkvena vrata, mlađši rod ne pozna. V velikem tednu se je prebudila dolina in s mrzlico pričakovala praznikov. Večernice, pri katerih je sodeloval moški zbor.

Vso veličastnost je praznikom dal originalen božji grob. Na veliki petek popoldne in proti večeru so molili pri sv. Antonu križev pot in vrhu Kalvarije peli velikonočne pesmi. Procesija se je vršila že po temi in nekaj divnega je bil pogled na dolino, ki je lesketala v tisočerih lučkah. Vse hiše in vsa okna so bila razsvetljena tja gori do zadnje hišice pod gozdom. V praznike ni manjkalo ne mesa, ne potic, ne repnih olupkov ali »aleluje«.

Veličastne so bile tudi druge procesije, posebno na domači praznik sv. Ahacija. Rudniška godba je igrala zjutraj budnico. Vse je bilo v paradi, duhovščina se je zbrala iz bližne in daljne okolice, pokali so možnarji, popoldne pa je bila vesela zabava v rudniškem parku, kjer so zažigali umetni ogenj.

Značilna je bila tudi procesija 20. septembra, na dan zaščitnika lovcev sv. Evtahija. Uradništvo, poduradništvo in delavstvo rudniškega gozdarskega oskrbnitstva vse okolice, je šlo v procesiji k sv. Antonu. Uradniki v paradnih uniformah, delavci s sekirami na ramah. Godba je igrala same lovske pesmi. Zvečer se je vršil ples. Dvorana je bila okrašena samo z zelenim smrečjem.

O kresu in na praznik sv. Cirila in Metoda so zagoreli po hribih kresovi. Po oknih, vratih in pod mizo so polagali cvetočo praprot.

Vsi Sveti so združili Idrijo na grobovih. Otroci so v teh dnevih nabirali »prešce« male pogačice, ki so jih spekle gospodinje za odkup ubogih duš v vicah. Vera v moro, ki tlači človeka in druge vraže imajo med ženskami še danes dosti pristašic. Tudi sanjam pripisujujo

velik pomen in ugibljejo, kaj se bo zgodilo.

Na domači praznik »kolin« se razdeli med prijatelje in znance mnogo krvavice. Stara navada je, da idrijski rudar nikoli ni bil srečen, če njegovih dobrot ni bil deležen čim širši krog soseske.

IZ DOMACIH LOGOV.

Smukova.

Kdor će plesat' bom zagodu z mojim plečem vse zbudim. Vsak bo svojo punco vodu Vas naprej zagotovim.

Oče žepan, Vi začnite, da glasnejši bo udar'c, našo družbo počastite pol'ga pil'bomo kozar'c.

Godi godec, duša zlata, le pritisni na svoj lok, kar nas le bo nesla trata, par za parom hop, hop, hop.

Je žena štrukle kuhala, je možu žup'co dala. »Le pi, le pi, prel'ub moj mož, de že skorej debeu boš.

Račko je zaklala, možu je krimpel dala. »Le obirej, le obirej, lub'moj mož, od račjih krimpelv debeu boš«.

Petelinčka je zaklala, možu je ruž'co dala. Lizej, lizej, lub'moj mož, de skorej debeu boš.

Frtale je raunala, možu je ponuco dala.

SARADNICIMA

»JADRANSKOG KOLEDARA«

Kao što je bilo već objavljeno, i ove godine će izaći »Jadranski koledar«. Mnoge dosadanje saradnike smo i posebnim dopisima zamolili za saradnju, a one koji još nisu primili posebnog poziva molimo da nam isto tako pošalju svoje priloge. Uz dosadanje redovite saradnike molimo i sve ostale emigrante koji bi htjeli da saraduju u koledaru, da nam svoje priloge pošalju najdalje do polovice septembra.

Ti prilozima mogu biti iz oblasti lijepe književnosti (novele, pjesme) kao i naučni prilozima našoj općoj kulturi. Članci mogu biti kulturno historijski, opće historijski, ideološki (emigracija, narodne manjine td.) Sve ono što doprinese upoznavanju našeg naroda i naše zemlje pod Italijom, kao i sve ono što može da doprinese pročišćavanju nekih pojmova (političkih uopće, emigrantskih, kulturnih itd.) može da uđe u koledar.

Ujedno pozivamo i ove godine našu omladinu da pošalje svoj prilog. Ako tih priloga bude dovoljno, i ako budu dobri, uredit ćemo i ove godine posebni omladinski dio. U protivnom slučaju ćemo bolje priloge štampati u općem dijelu.

Svi prilozima neka budu kratki, jer stojimo na stanovištu da čim više saradnika, čim više priloga i čim boljih i raznovrsnijih.

Srpskohrvatski prilozima neka se šalju na Uredništvo »Jadranskog koledara«, Zagreb, Masarykova 28a, II, a slovenski na Uredništvo »Istre«, Ljubljana, Erjavčeva 4a.

PROSLAVA PETNAJSTLETNICE NASELITVE PRIMORSKIH EMIGRANTOV V PREKOMURJU DNE 15. AVGUSTA V KOLONIJI PETEŠOVCI SPORED

Dopoldne: Ob 8.50 uri sprejem gostov na postaji v Murskem Središču. 2. Ob 10 uri sv. maša za prostem. 3. Po maši govori, deklamacije, petje. Popoldne: Ob 15. predstava: Alegorična slika in veseloigra. Igrajo domači fantje — Primorci. Po igri prosta zabava s plesom. Igra znana črensovka godba. Za jedila in pijače bo preskrbljeno.

K obilni udeležki vabi odbor »Soče« v Dolnji Lendavi.

Odhod vlakov: Iz Ljubljane: 0.45 in 5.30, iz Zagreba: 4.35 in 7.45, iz Maribora: 5.35 in 8.35.

15 T. M. V DOL. LENDAVO!

Društvo »Soča« v Dolnji Lendavi priredi 15. t. m. v Petešovcih proslavo petnaestletnice naselitve naših rojakov poljedelcev v Prekmurju.

Vabimo rojake da se te pomembne prireditve udeležijo v čim večjem številu in podprejo napore naših ljudi na skrajnem severu naše domovine.

Organizatorno-propagandni odsek Saveza jugoslovenskih emigrantskih udruženja. DAVID DOKTORIČ IN ALOJZ FILIPIČ — SREBRNOMAŠNIKA

Na Kredarici sta dne 26. jul. darovala srebrno mašo v planinski kapelici č. gg. Alojz Filipič, župnik iz Grgarja pri Gorici in David Doktorič, ekspozit v Radomljah. G. Filipič, navdušen za naše slovenske planine, je prišel prav nalašč zato k nam, da skupno z g. Doktoričem, ki je znan kulturni delavec in velik dobrotnik naših emigrantov, praznuje 25letnico med duhovnimi brati v svobodi in se izognel osem neprijetnostmi, ki jih povzročajo faš. oblasti ob takih prilikah. Te slavnosti se je udeležilo precej njenih osebnih prijateljev in znancev v emigraciji. Pridružili pa so se jim še mnogi drugi ljubitelji planin, ki so se ta čas mudili na Triglavu.

»Lizej, lizej, lub'moj mož, de lahko zvečir zaspau boš«.

Pism at svitih troh Kraleh.

Sa paršl prau naznani Maži' sam u naš krelj, Prau gvlšnu b' radi ukradl, Izuščka, Skrima ga zdej!

Mj pa tega na pstima zberima se usi ukup, Garjače s saba vzmima, Budma tudi kat strup!

Ta parvi, ta stari, Ta izdi narnaprej, Ta gri' ta parvi h štalci, Z ana krana ki' da ušis.

Za nim pa še an drugi Apcran glih taku, Za nim pa še an triti, Z'anu čarnú glavú.

Jur! var de T' smih na utide, vič kua sa tu za'n nuarc, Ka imaje kuajnčke brez grbanc Na harptu kat an ranc!

Preť krale pakleknima, Pred Izuščka z nebis, O, Izus uzemi guor, Naše duše iz telis.

Kakor nekateri nordijski narodi so prišli tudi Idriječani, ločeni od ostalega sveta, do ideje, da je bil Jezus rojen v Idriji. Treba ga je čuvati. To je motiv pesmice, malo znane in zato zaradi ne navadne vsebine bizarno učinkujoče. Značilen je sprejem treh modrih in njihov opis. Pesem je danes popolnoma pozabljena.